

- כא -

שהחיינו דמגילה בלילה מועיל למצוות היום?

כתב הביאווה"ל (תרצ"ב ד"ה ושהחיינו) וז"ל ומה שמצדד הפמ"ג דלדעת המחבר (שאין מברך שהחיינו ביום) יוצא בברכת שהחיינו דלילה על משלוח מנות וסעודה דיום לא נהירא עכ"ל. כלומר דהרי עדיין לא זמן המצוה הוא עד למחרת, ואיך יפטור זאת בשהחיינו של הלילה.

אוצר החכמה

וקשה מאי שנא ממצוות סוכה שיכול לברך שהחיינו כבר בזמן בנייתה (כמבואר בסוכה מ"ו.), והיינו כיוון ששייך הבניה למצווה, והכא נמי כיוון שהמגילה כבר שייכת ליום הפורים ומצוותיו, אמאי לא יוכל לברך אז.

- כב -

איך יוצאים בני הכפרים קריאת מגילה

ברעק"א (מגילה ב.) הקשה וז"ל רש"י ד"ה אלא שהכפרים וצריכין שיקראנה להם אחד מבני העיר, בתוס' (יבמות דף י"ד ע"א) כתבו בשם הירושלמי דבן עיר א"י להוציא אותם דמקרי אינו מחוייב בדבר, וכ"כ הר"ן דאחד מהכפר קורא אותה, (ותירץ-) ואפשר דמ"ש רש"י שיקרא אחד מבני

תשובות וביאורים

4. מרן הגר"ח שליט"א השיב בזה וז"ל התם הכל מצוות סוכה ויש מצוה גם על עשייתה כמ"ש חג הסוכות תעשה לך, אבל כאן הם כמה מצוות עכ"ל. ואף שלא כו"ע סוברים שיש מצווה על עשייתה כידוע, מ"מ עיקר תרוצו שייך שפיר גם בלא זאת, דסו"ס העשייה היא ההכנה לישיבת הסוכה ולא דמי לקריאת המגילה שאינה שייכת באופן ישיר למצוות היום.

העיר היינו שיהא מקרא, והם עונים אחריו מלה במלה עכ"ל⁵.
אך צ"ע דא"כ נמצא שלא קראו מן המגילה, דדוחק גדול לומר שלבני
הכפרים היו מגילות לפניהם⁶.

- כג -

קושיה על חידוש הגרי"ז

ידוע חידושו של מרן הגרי"ז שכאשר הקריאה שלא בזמנה, יש למנוע
הציבור מלקרוא עם הבעל קורא, משום דבכה"ג אין כאן מנין, ובשלא בזמנה
צריך מניין דווקא (והחזו"א נחלק עליו בזה וסבר דגם קריאת עשרה יחד הוי ^{אוצר החכמה}
מנין).

וקשה על חידוש זה מדברי הרעק"א שהובאו בשאלה הקודמת, שחזינן
שבני הכפרים היו קוראים כל אחד בעצמו⁷.

תשובות וביאורים

5. ודע, דהפמ"ג (מש"ז תרפ"ח, ד') כתב בזה"ל גם הרבה פוסקים ומכללן רש"י ז"ל
(ריש מגילה ד"ה אלא) דלכפרים היו קורין בני עיירות, אלמא מחויב בדבר מקרי
הואיל ומחויב במקרא מגילה עכ"ל, והיינו דלא כהרעק"א.
6. **מרן הגר"ח שליט"א** השיב בזה וז"ל אולי לא היה מוציאם אלא יוצאים בעצמם,
ומ"מ אין זה נקרא קורא בעל פה כיון שבא מכח מגילה עכ"ל.
7. **מרן הגר"ח שליט"א** השיב בזה וז"ל לא היה להם המצוה של עשרה עכ"ל. וצ"ל
לפי זה דלבני הכפרים לא נאמר הדין דשלא בזמנה צריך עשרה דווקא.

- כד -

מגילה

מג

בן כפר שעקר לעיר

בגמ' (מגילה י"ט.) ואמר רבא בן כפר שהלך לעיר בין כך ובין כך קורא עמהן, מאי טעמא האי כבני העיר בעי למקרי, ורבנן הוא דאקילו על הכפרים כדי שיספקו מים ומזון לאחיהם שבכרכין, הני מילי כי איתיה בדוכתיה, אבל **כי איתיה בעיר** כבני עיר בעי למקרי ע"כ. וביאר רש"י וז"ל אפילו עתיד לחזור ולצאת משם קודם היום - קורא עמהן **בלילה** עכ"ל. וכלומר שאין חיוב קריאה ביום, אלא בלילה עמהן.

אך יש לדון אם עקר דירתו לעיר ואח"כ שהה בי"ד בכפר, (ולא כפי שהיה דעתו מקודם), האם דינו כמו בעוקר מעיר לכרך, שדעת הירושלמי שנתחייב כאן וכאן, או דאינו חייב אלא כשהוא עמהן ממש.

והצד לחלק ביניהם הוא, דכיוון שאמר רבא דעיקר דינו כבני העיר ואקילו רבנן עליה, א"כ למעשה כבר יצא בקריאתו בכפר **קריאת י"ד**, וכל מה שהצריכו לקרוא שוב היינו **כשאייתיה במציאות בעיר**, אבל עכשיו שאינו בעיר למה יקרא וכבר יצא, ואינו דומה לבן עיר ובן כרך שבאמת אלו שני חיובי קריאה אחרים, ושייך להתחייב בשניהם.⁸

- כה -

קריאה במקום ספק מוקף

בשו"ע (תרפ"ח, ד): כרך שהוא ספק אם הוקף בימי יהושע אם לאו, קורין

תשובות וביאורים

8. מרן הגר"ח שליט"א השיב בזה וז"ל לכאורה מתחייבים בשניהם עכ"ל.

בי"ד ובט"ו ובליליהון, ולא יברך כי אם בי"ד שהוא זמן קריאה לרוב העולם ע"כ.

ובמשנ"ב (ס"ק י"א) ביאר הטעם בזה"ל שהברכה אפילו במצוה של תורה הוא מדרבנן וא"כ בדבר שהוא ספק לענין הברכה הוא ספיקא דרבנן, וכ"ש בזה שהוא מצוה של דבריהם לכו"ע א"צ ברכה, ומה שמברך בי"ד, משום דביום י"ד הוא זמן קריאה לרוב העולם כדלקמיה, ור"ל דעל כן אפילו הוא מוקף חומה שדינו בט"ו, אם קרא ביום י"ד יצא בדיעבד ולא הוי ברכה לבטלה עכ"ל. ומקור דין זה הביא הגר"א מירושלמי (בפ"ב דמגילה הלכה ג') דאיתא שם "הכל יוצאין בי"ד שהיא זמן קריאתה".

וצ"ע, דהרי אם כבר יצא ידי חובת מגילה בי"ד בכל אופן, מה טעם יש לקוראה שנית?⁹

תשובות וביאורים

9. מרן הגר"ח שליט"א השיב בזה וז"ל לכתחילה צריך כמצוותן עכ"ל. וביאור כוונתו נראה עפ"י מה שהובא לעיל בענייני סוכות סעיף ל"ח ספק הבית הלוי בזה"ל וז"ל וזה כמה נסתפקתי במי שנטל לולב כשר ביו"ט של סוכות ואח"כ נזדמן לו לולב יותר נאה אם יש עליו חיוב ליקח הנאה, די"ל דאע"ג דבתחילה אם היו לפניו שניהם ביחד היה מחויב ליטול הנאה, אבל עתה שכבר נטל ויצא בו דאין עליו חיוב של המצוה אם כן במה יתנאה זה בלא מצוה עכ"ל. ולומד מרן הגר"ח שליט"א כצד הספק דשייך לקיים הידור מצוה אף אחר גמר קיום עיקר המצווה, וממילא שפיר שייך גם הכא אף אחר שכבר קרא בי"ד ויצא ידי חובתו, לקיים ההידור של המוקפין ולקרוא שוב בט"ו, (אלא שלפי"ז יקשה קצת אמאי חייבוהו בזה כלל כיוון דהוי רק בגדר ספק חיוב הידור דדברי קבלה). ולפי"ז נפשט מהאי הלכה ספיקו דהבית הלוי הנ"ל, ולא כמו שמקובל שפשטו בנו הגר"ח זצוק"ל להיפך דלא שייך כלל הידור אחר שגמר המצווה. ובעיקר הקושיה ראה בשו"ת הר צבי (או"ח ב' סימן קכ"ו) שעמד בזה, ומה שפלפל ותירץ בזה.

- כו -

איך נתחייב כאן וכאן?

הגדה של פסח

ידוע דעת הירושלמי (וכן פסקו הגר"א ופמ"ג וכמו שהביא בביאור הלכה סימן תרפ"ח ד"ה בן עיר) ש"עקר דירתו ליל ט"ו והלך לו לכרך נתחייב כאן וכאן".

אך לכאן' דין זה צ"ע, שהרי לשיטת הירושלמי שהובאה בשאלה הקודמת, אף המוקף עצמו יצא ידי חובה בקרא ביום י"ד, כיוון דזמן קריאה לכל הוא, וא"כ, וכי משום שהיה אז פרוז גרע, ומה שייך לומר שנתחייב שוב¹⁰.

- כז -

הגדרת "דעת" לעניין פרוז ומוקף

יל"ע לשי' החזו"א שהפרוז נהיה מוקף רק אם קודם לשקיעת החמה דליל ט"ו היה בדעתו לעקור מקומו למוקף.

מה הדין בקטן שיהיה גדול בליל ט"ו ובעודו קטן לפני שקיעת החמה היה בדעתו לעקור למוקף, האם צריך לזה "דעת" שאין לקטן, או סגי בכוונה בעלמא ומהני¹¹.

תשובות וביאורים

10. מרן הגר"ח שליט"א השיב בזה וז"ל כמדומה שזה רק דיעבד אבל לכתחילה צריך לקרות בשניהם עכ"ל. וכלומר שהרי כתב המשנ"ב שהובא בשאלה הקודמת לבאר דברי הירושלמי שהיינו פטור בדיעבד בלבד. וכבר הובאו דברי מרן שליט"א בהערה הקודמת, שנראית שיטתו, שאחר שקיים המצווה באופן של בדיעבד עדיין שייך קיום של ההידור, ממילא שפיר שייך שיתחייב שוב.

11. מרן הגר"ח שליט"א השיב בזה וז"ל לכאן' מהני וצ"ע עכ"ל.

- כח -

אמירת פיוט אשר הניא ביום

כתב הרמ"א (תרצ"ב, א) וז"ל ונהגו לומר בלילה אשר הניא, אבל לא ביום עכ"ל. ומבאר המשנ"ב (ס"ק ז') הטעם בזה"ל - דכבר אמר פיוטים עכ"ל. ומקור טעם זה בלבוש, וכמו שהעתיק המג"א (שם ס"ק ג').

ולפי זה צ"ע על מנהג רוב מקהלות האשכנזים, שאין אומרים פיוטים בפורים (וכמש"כ במעשה רב אות רמ"ז) ואעפ"כ אינם אומרים אשר הניא¹².

אוצר החכמה

- כט -

צריך למכור כסותו למקרא מגילה?

כתב הרמב"ם (חנוכה ומגילה פרק ד' הי"ב) וז"ל מצוות **נר חנוכה** מצוה חביבה היא עד מאד וצריך אדם להזהר בה כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח הקל והודיה לו על הנסים שעשה לנו, אפילו אין לו מה יאכל אלא מן הצדקה שואל או מוכר כסותו ולוקח שמן ונרות ומדליק עכ"ל.

והנה מבואר בגמ' (מגילה ג:) דגם מקרא מגילה מקרי פרסומי ניסא, ומוזכר בפוסקים כמה נפק"מ להלכה, מכוח מה דהוי פרסומי ניסא. וא"כ צ"ע אמאי גבי מקרא מגילה לא פסק הרמב"ם דמוכר כסותו¹³.

תשובות וביאורים

12. מרן הגר"ח שליט"א השיב בזה וז"ל כיוון שנהוג נהוג עכ"ל.
13. מרן הגר"ח שליט"א לא השיב על עצם השאלה, אבל להלכה כתב לי דאולי באמת חייב במכירת כסותו. והנה בחיבור ישועת מלכו לגר"י מקוטנא על הרמב"ם

- ל -

לא יודעים מהו "רמך"?

בגמ' (מגילה י"ח.) "אטו אנן האחשתרנים בני הרמכים מי ידעינן".

אוצר החכמה

וצ"ע שהרי על המשנה בכלאיים (פ"ח משנה ה') "הפרוטיות אסורות והרמך מותר" פירש הרא"ש ש"ז"ל והרמך מותר - שכולם מין אחד כדכתיב בני הרמכים עכ"ל, וכעי"ז בשאר ראשונים שם.

הרי שהאחשתרנים היינו כפשוטו ממש הנולדים מן הרמכים, שמוזה למד הרא"ש שהרמכים מין אחד, ו"רמך" עצמו כתב הרע"ב שם ש"ז"ל והרמך מותר - שכולם מין אחד ואמם סוס, ובלשון ערבי קורין לסוסיא נקבה רמ"ך, ודומה לו בני הרמכים עכ"ל.

אוצר החכמה

אם כן יודעים אנו מהו רמך, וממילא ידעינן מהו אחשתרן, שהוא הולד

תשובות וביאורים

(מגילה ב, ט"ו) כתב על דברי הרמב"ם שסעודת פורים הוא "כפי אשר תמצא ידו" בזה"ל בחנוכה הדין לקמן ומוכר כסותו, ויש להסתפק במגילה מה הדין, דע"כ משום פרסומי ניסא, דהרי דוחה בשביל זה עבודה ותלמוד תורה ועי' מכילתין, (א"ה וכלומר דמכוח טענה זו היה נראה דיש למכור כסותו למקרא מגילה). ולכאורה לפ"ז למה דוקא תמצא ידו ואיתקש זכירה לעשיה, (כלומר מגילה לסעודה) ומזה דמגילה לא אמרינן מוכר כסותו, ואולי דכל הסעודה בשביל שמחה, וסעודה כזו במכירת כסות אינה משמחת עכ"ל, ועיי"ש עוד בדבריו.

(ומסברא היה מקום גדול לומר דלגבי מצות מגילה שיוצא גם בשמיעה לא שייך כמעט דין זה במציאות, אלא באופן שאנוס הוא ואינו יכול לשמוע קריאתו בצבור, וגם שכל יהודי בעיר שיש לו מגילה לא מסכים להוציאו או להלוות לו שיקרא בו בעצמו, רק דורש שיקנה ממנו המגילה, ולמציאות רחוקה כזאת לא חששו חכמים. ועוד, דלא מחייבי ליה חכמים לעני אלא הוצאה יחסית קטנה כמו נ"ח או ד' כוסות, אבל לא מגילה שאפילו אם ימכור את כל בגדיו לא יספיק לו לקנותו). ולעניין חיוב מתנות לאביונים ומשלוח מנות למי שאין לו ע"ע לקמן סעיף ל"ט.

הנולד ממנו (וכיחס הסיח לסוס)¹⁴.

לפני קריאת התורה

- לא -

לפני קריאת התורה או אחריה?

יש לדון אמאי נוהגים לקרוא מגילת אסתר אחרי קריאת התורה, (ומדין תדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם), ואילו בשאר מגילות הנקראות בחגים, לנוהגים עפ"י הגר"א לקרותו בברכה, קורין אותם לפני קריאת התורה, ומאי שנא¹⁵.

תשובות וביאורים

14. **מרן הגר"ח שליט"א** השיב בזה וז"ל אין לנו הבע"ח הזה ואין אנו יודעים **ממש** איך נראה ומי הוא (והרמך הוא מסוגו) עכ"ל. והיינו דהידיעה שאימו הוא סוס, אינה מספיקה שיקרא שאנו יודעים הכוונה.

15. **מרן הגר"ח שליט"א** השיב בזה וז"ל כי השאר אינו אלא מנהג והקדימוהו שלא ישכחו עכ"ל. ולכא' תרתי נאמר כאן בדבריו הנפלאים, ראשית שכיוון שהוי מנהג אין כאן כלל משום תדיר ושאינו תדיר משום שזה נאמר רק במקום שיש לפני ב' חיובים ולא במקום שיש חיוב ומנהג, ואי תימא סו"ס מה העניין לשנות ממגילת אסתר, לזה אמר שמשום חשש שכחה הקדימוהו.

ואגב דזוטרא נצרף כאן מה ששדרנא קמיה **דמרן הגר"ח שליט"א** לדעת מה דעתו לתרץ על הקושיה המפורסמת של הבית אפרים אהא דבריש מגילה (ג). אמרינן "מכאן סמכו של בית רבי שמבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגילה קל וחומר מעבודה", והקשו, מאי ס"ד דלא יבטלו תורה וכי למצוות לולב או שופר דרבנן אין מבטלין, ותירץ בזה"ל מצווה דרבנן שאין עיקרו דאורייתא עכ"ל.

- לב -

אם מקיים לימוד תורה בקריאת מגילה

בחכמת שלמה (סי' תרפ"ז ס"ב) כתב ליישב מה שמקשין העולם מה רבותא דמבטלין ת"ת למקרא מגילה, הרי מגילה נמי הוי תורה, ומתרץ שלא מהני כוונה לשני דברים, ואם מכוין לת"ת אינו עולה לשם מצוות מקרא מגילה, ואם מכוין למקרא מגילה אינו מקיים בו תלמוד תורה.

וצ"ב מהגמ' (בנדרים דף ח') האומר אשכים ואשנה פרק זה אשנה מסכתא זו נדר גדול נדר וכו'. ומקשה הגמ' הרי מושבע ועומד הוא, ומתרצת הגמ' שכיון שאי בעי פטר נפשיה בק"ש שחרית וערבית משום הכי חייל שבועה עליה.

וא"כ חזינן להדיא שאפשר לצאת באותה קריאה גם ק"ש וגם תלמוד תורה, ואפילו שמכוין לשני דברים¹⁶.

תשובות וביאורים

16. מרן הגר"ח שליט"א השיב בזה וז"ל והגית בו יומם ולילה מתקיים, ושאר היום אם יש לו צורך מותר עכ"ל. ונראה בכוונתו שכיוון דהא דיצא בקריאת שמע דיום ולילה היינו רק בהיה לו צורך לבטל, ובלא"ה וודאי לא פקע חיובו, וחייב ללמוד בכל רגע פנוי מן היום ומן הלילה, א"כ באמת צריך להבין אמאי שאני קריאת שמע משאר דברי התורה, ובהכרח דקים ליה לחז"ל שכשציוותה תורה מצוות קריאת שמע, בכלל מצווה זו הוא גם השיעור הכי פחות של לימוד תורה, וממילא כמובן לא שייך לטעון שכיוון שמכוין לקריאת שמע לא יצא לימוד תורה, שהרי זה גופא חלק מעניין מצוות קריאת שמע, אבל אם אין לו צורך לבטל כל כך וצריך ללמוד עוד, צריך ללמוד לשם לימוד, ולא לשם קיום מצווה אחרת.

- לג -

אמר הלל ונזדמנה לו מגילה

שי' המאירי (הובא בשערי תשובה תרצ"ג, ג) דכשאין לו מגילה אומר הלל וזהו על פי מה דאמרינן בגמ' קרייתה זו הלילא, וכשאין קריאה צריך לומר הלילא.

והשתא יש להסתפק לשיטה זו, אם התחיל באמירת הלל ובאמצע נזדמנה לו מגילה. האם יפסוק באמצע, או דיגמור הלל שלם מכיון דהתחיל כדין שהרי לא היתה לו מגילה, ויום שראוי הוא להלל וממילא יגמור¹⁷.

הדפוס
המרכזי

תשובות וביאורים

17. מרן הגר"ח שליט"א השיב בזה וז"ל מסתבר כיון שהתחיל גומר עכ"ל.

יום הפורים ומצוותיו

- לד -

מחשבת עם רלב"ג

"כימים אשר נחו"

יש להבין אמאי קבעו הנביאים את ימי הפורים לפי היום אשר נחו, ולא לפי היום אשר הייתה להם עצם התשועה, וכמו שביעי של פסח שהוא זכר ליום הצלה שעברו ישראל בים והמצרים טבעו, וכן בחנוכה כמש"כ הרמב"ם (בהל' חנוכה פ"ג ה"ב) וכשגברו ישראל על אויביהם ואיבדום בכ"ה בכסלו היה¹, וכן מצינו במגילת תענית "אותו היום שכבשוהו", "אותו היום שניצחום" וכו'.²

תשובות וביאורים

- וגם לדברי המאירי שבת כא; שדעתו שהיה זה בכ"ד כסליו, בפשוטו דבריו שם לדעה שנס החנוכה נקבע רק בגלל הדלקת הנר, והוא היה בכ"ה.
- מן הגר"ח שליט"א השיב בזה וז"ל שסברו שוודאי ינקמו בהם, וכשראו שנחו ואין נוקמין, קבעו היו"ט עכ"ל. וע"ע בספר טעמא דקרא במש"כ רבינו שם.

- לה -

משלוח מנות שאינו רוצה לקבלו

ברמ"א (תרצ"ה, ד) ואם שולח מנות לרעהו והוא אינו רוצה לקבלם, או מוחל לו, יצא עכ"ל. וכתב המשנ"ב (ס"ק כ"ג) או מוחל לו - ר"ל שאומר הריני כאלו התקבלתי עכ"ל.

וצ"ע דהרי גם אם לא אמר הריני כאילו התקבלתי, הרי לא גרע ממי שמסרב לגמרי לקבלם דיצא כי השולח מצידו רצה ליתן, ולמה צריך להעמיד דווקא באמר כאילו התקבלתי לפוטרו.³

- לו -

משלוח מנות אחר הפורים

יש לדון במה שמצוי היום חנויות המסדרים משלוחי מנות באופן נאה, והם דואגים אח"כ גם למשלוחם. אם הזמינו אצלם משלוח מנות, והמשלוח

תשובות וביאורים

3. מין הגר"ח שליט"א השיב בזה וז"ל אם אין רוצה לקבלם הו"ל כאמר עכ"ל. ולכאור' לפי זה גם כשמוחל אינו אלא פירוש שזה כוונתו, אבל אין צריך לומר ממש מילים אלו שהריני כאילו נתקבלתי, והנה לפי דברי מין הגר"ח שליט"א יצא עוד שאם אינו רוצה לקבלם משום תרעומת וקפידא שיש לו על חבירו, באמת לא יצא הנותן ידי חובה (ולפי"ז יתורץ מה שדן המהרי"ץ חיות במגילה ז., שלכאור' לפי הרמ"א שיוצא הנותן ידי חובה גם כשהמקבל מסרב לקחתו, אזלא ליה תרוצו של הפמ"ג בסי' תרצ"ב במה שאין מברכין על משלוח מנות דהיינו משום דמי יימר שירצה לקבלם ודומיא דתרוץ הרשב"א במצוות צדקה. אמנם לפי חידושו של מין הגר"ח שליט"א לק"מ, שגם לרמ"א עדיין יש לומר שמא לא ירצה לקבלו באופן שלא יהיה כאומר הריני כאילו התקבלתי וכאמור).

מנות התעכב (באונס או שלא באונס), והגיע ליעדו רק לאחר פורים.

האם הקונה צריך לשלם את מלוא הסכום של המשלוח מנות, או שמא כיון שהמשלוח מנות הגיע אחרי זמן קיום המצוה, דמי לקונה אתרוג והמוכר נתן לו את האתרוג רק לאחר חג הסוכות⁴.

אוצר החכמה

- לז -

דג וביצה שעליו, הוי ב' מנות?

לענין עירוב תבשילין - מבואר במתני' (ביצה ט"ו ע"ב) - ושויין בדג וביצה שעליו שהן שני תבשילין ע"כ.

ולעניין שני תבשילים דליל הסדר - מבואר בגמ' (פסחים ק"ד:) חזקיה אמר אפילו דג וביצה שעליו ע"כ.

ולעניין שני תבשילין דסעודה המפסקת - חלקו בזה הפוסקים (כמבואר בבית יוסף סימן תקנ"ב בשם הראשונים).

ועתה יש לדון, אי במשלוח מנות דבעי שתי מנות לאיש אחד, והביא לו

תשובות וביאורים

4. שאלה זו נשאלה לגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א לגבי משלוח מנות למלמד של הבנים וענה בזה"ל כמדומה שכוונת האב השולח, הוא להראות הכרת הטוב לרב. וראיה לכך מדברי הפוסקים (דברי מלכאל חלק ה' רל"ז) שהתירו לשלוח מנות לרב האכל, וטעמם כי כל אחד בעל חוב לרבו, ואין זה מצד שמחה (יעו"ש ובחשוקי חמד מגילה עמ' ע"א), ואם כן מסתבר שגם בעניינינו המשלוח מנות הוא בתור פרעון חוב (וראיה לכך שבשנה הבאה כבר לא ישלח לו אלא לרבי אחר) ו"הפורים" הם רק "הזדמנות" לשלוח לו שלא יחשב לסתם חנופה. ואם כן גם כשאחר את זמן "הפורים" גם אז השיג מטרתו "וגם ברוך יהיה" יאמר עליו כנלענ"ד עכ"ל. וכמובן שתשובה זו שייכת רק גבי מלמדים ודומיהם.

דג מטוגן עם ביצה שעליו, יצא, או דילמא דבמשלוח מנות צריך להיות מנה הניכרת לעצמה⁵.

- לח -

משלוח מנות לאביון

אוצר החכמה

כתב הטו"א (מגילה ז.) וז"ל מיהו מספקא לי אי שלח ב' מתנות לאביון אחד, אי עולה לו לכאן ולכאן, למשלוח מנות ולהצטרף למתנות אביונים, וכשישלח עוד מתנה אחת לאביון אחד יצא ידי חובתו, או דילמא אין ב' מתנות של אביון אחד עולה לשתיהן אלא או למשלוח מנות או למתנות לאביונים לחוד, ואין אדם יוצא ידי חובתו בב' מצוות הללו, אלא ע"י ג' בני אדם עכ"ל. ועיי"ש בכל דבריו מש"כ להוכיח מהסוגיא שם ומירושלמי, (והובאו עיקרי הדברים בביאור הלכה תרצ"ה ד"ה או).

וצ"ע מאי מספקא ליה בזה, הרי אמרו חז"ל "אין עושים מצוות חבילות חבילות", וא"כ עכ"פ לכתחילה וודאי אסור לעשות כן (ועיי"ש בכל דבריו שנראה שלא חילק כלל בין לכתחילה ובדיעבד)⁶.

תשובות וביאורים

5. מרן הגר"ח שליט"א השיב בזה וז"ל יתכן שלא עכ"ל. ואמנם מצאתי אחרי כן שכבר נסתפקו בזה הפוסקים, והסיקו כפסק מרן שליט"א. עיין באר היטב (תרצ"ה, ז) שכתב וז"ל מי ששלח לחבירו דג וביצה שעליו או פת ופניו טוחות בביצה יש להסתפק אי יוצא י"ח של משלוח מנות. עדות ביעקב סי' צ"ב ע"ש. ועיין כנה"ג עכ"ל.

6. מרן הגר"ח שליט"א השיב בזה וז"ל לא הוי חבילות כי הוא ב' מצוות נפרדות א' נותן משום משלוח מנות וא' משום משלוח מנות וזה דומה לא' נותן לכהן פדיון הבן ופדיון פט"ח עכ"ל. וכלומר שהרי בדרך כלל יכול לקיים המצווה במנות

- לט -

אביון במשלוח מנות

בב"ח (סימן תרצ"ד סעיף א') כתב וז"ל כל אדם אפילו עני המקבל צדקה חייב לתת **ממה שנתנו לו** לשאר אביונים בפורים, דאין דין מתנות לאביונים בפורים כדין שאר צדקה, דהכשר מצוות פורים כן הוא לתת מתנות לאביונים, **וכדין ארבע כוסות בפסח**, ואפילו משלוח מנות חייבים בו העניים **אף על פי שלא יספיק להם בסעודתם** לאכול לעצמם ולשלוח גם לאחרים,⁷ וכו', אם כן הוא הדין למתנות לאביונים בפורים עכ"ל.

ולשונו צ"ע, דמחד דימהו לארבע כוסות, דהתם מוכר כסותו ומחזר על הפתחים, ומאידך לא הזכיר שחייב למכור כסותו אלא רק שצריך לתת ממה שנתנו לו, ואף שלא יספיק לו, אבל משמע אם אין לו פטור.⁸

תשובות וביאורים

ששולח לו בפחות משהו, ומשהו זה יכול ליתן לו לשם מצוות מתנות לאביונים (וזה שייך רק אי נימא שיוצאים במתנות לאביונים בשוה פרוטה בלבד או פחות, וכפי שנראה דעת הפוסקים בזה, אבל לפי דעת **מרן רבינו הגר"ש שליט"א** שחידש להחמיר ולהצריך מתנה חשובה לא שייך זאת). אמנם בלשון הטורי אבן נראה יותר שרוצה לומר שאותה המנה ממש תשמש לתרוייהו. ונפק"מ גם לאופן שאין במנות ששולח כדי שיעור לקיים שניהם. ואמנם אח"כ מצאתי שכבר עמד בזה הכת"ס (שו"ת או"ח סימן קל"ט) והסיק וז"ל ובנדון שלנו לקיים מצוות משלוח מנות ומתנות לאביונים בבת אחת בדבר אחד איכא משום אין עושין מצוות חבילות דשניהם דברי קבלה עכ"ל, ועיי"ש עוד מה שהאריך בזה.

7. ולגבי משלוח מנות עיין גם במג"א תרצ"ה ס"ק י"ב שכתב וז"ל ונ"ל דמי שאוכל על שלחן חבירו ולא הכין לו כלום, פטור מלשלוח מנות. וכ"מ קצת ברש"י גבי מחלפי סעודתייהו להדדי, ומ"מ צ"ע וטוב להחמיר עכ"ל.

8. **מרן הגר"ח שליט"א** השיב בזה וז"ל שם גם השני חייב ואפשר להחליף עימו עכ"ל. והבנתי כוונתו דגבי מתנות לאביונים לעולם לא יגיע למכירת כסותו, שהרי תמיד יכול להחליף עם אביון אחר, ולא להוציא מדיליה.

- מ -

לבשומי בפוריא

פסק הרמ"א (תרצ"ה, ב') וז"ל וי"א דא"צ להשתכר כל כך, אלא שישתה יותר מלימודו (כל בו) וישן, ומתוך שישן אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי עכ"ל.

והנה החלק הראשון של דברי הרמ"א לקוח מהכל בו (סימן מ"ה) ושם כתב וז"ל וחייב אדם לבסומי בפוריא **לא שישתכר, שהשכרות אסור גמור** ואין לך עבירה גדולה מזו שהוא גורם לגלוי עריות ושפיכות דמים ולכמה עבירות זולתן, אך שישתה יותר מלימודו מעט כדי שירבה לשמוח ולשמח האביונים וינחם אותם וידבר על לבם וזו היא השמחה השלמה עכ"ל.

ואילו שאר דברי הרמ"א (שישן ומתוך שישן וכו') לקוחים מדברי הרמב"ם שכתב (בפ"ב דמגילה הט"ו) וז"ל ושותה יין עד **שישתכר** וירדם **בשכרות** עכ"ל.

וכמובן שהכל בו והרמב"ם חולקים לגמרי, דלהרמב"ם מצווה להשתכר⁹, ולהכל בו אסור הדבר בתכלית¹⁰.

תשובות וביאורים

9. ועל מה שמקשה הכל בו איך חייבו חז"ל השכרות שהיא מגונה, יצטרך לתרץ כמו שמביא בביאור הלכה שם מהא"ר וז"ל וא"ת האיך יחייבו חז"ל מה שנזכר בתורה ובנביאים בכמה מקומות השיכרות למכשול גדול. וי"ל מפני שכל הניסים שנעשו לישראל בימי אחשורוש היו ע"י משתה כי בתחלה נטרדה ושתי ע"י משתה ובאה אסתר וכן ענין המן ומפלתו היה ע"י משתה, ולכן חייבו חכמים להשתכר עד כדי שיהא נזכר הנס הגדול בשתיית היין עכ"ל.

10. והרמב"ם הוכרח לפרושו משום המבואר בגמ' דחייב לבשומי עד דלא ידע, וזה לא שייך ע"י שתיה קצת, רק ע"י שכרות, ואילו הכל בו יצטרך לתרץ כמו שכתב בט"ז סק"ב וז"ל והא דאמר רבא בגמ' עד שלא ידע בין ארור המן וכו' נדחתה מימרא זו כיון שבגמ' מביא ע"ז דרבה שחטיה לר' זירא, ש"מ מסקנת הגמ' שאין

והשתא איך חיבר הרמ"א שתי דעות חולקות אלו יחד, וכתב הכל
בנשימה אחת¹¹.

- מא -

לבשומי בשלהי דפוריא

יש להסתפק אי עומד סמוך לשקיעת החמה של יום הפורים ולא שתה
עדיין בכדי לקיים עד דלא ידע, ועכשיו יכול לשתות, אמנם היין ישפיע עליו
רק לאחר שקיעת החמה, האם יש ענין שישתה או לא.

ושורש הספק הוא האם כל הקיום דמשתה הוא רק התוצאה של עד
דלא ידע, וממילא אם לא שייך הקיום אלא אחר הפורים לא עשה כלום, או
שגם עצם שתיה כזו שמביאה לתוצאה של עד דלא ידע יש בה קיום, ולא
רק התוצאה¹².

תשובות וביאורים

לעשות כן, כ"כ ב"י בשם הר"ן בשם ר' אפרים עכ"ל.

11. **מין הגר"ח שליט"א** השיב בזה וז"ל הוא סובר שאפשר לצאת ידי שניהם
עכ"ל. וכלומר דאף דבאמת הכל בו והרמב"ם חולקים, הרמ"א סובר שאפשר
לקיים שניהם ולא בעי שתיה מרובה דווקא בשביל שישן מחמת זה, ולכן חיבר
השניים.

12. **מין הגר"ח שליט"א** לא הכריע בשאלה זו, ויש להעיר דלכא' בכל אופן יש
ענין לשתות משום "משתה" אף דלא יקיים ה"עד דלא ידע".

- מב -

סעודת פורים המשולש אוצר החכמה

גבי חל פורים בשבת (בכרכים) פסק המחבר (תרפ"ח, ו) וז"ל ואין עושים סעודת פורים עד יום אחד בשבת ע"כ, ומקור לדבריו הוא הירושלמי במגילה, והנה שם בירושלמי הלשון סעודת ראש חדש וסעודת פורים מאחרין ולא מקדימין (והועתקו להלכה דברי הירושלמי ברי"ף פ"ק דמגילה דף ג' וברא"ש שם סעיף ז').

והנה הירושלמי דימה והשווה דין סעודת ר"ח לסעודת פורים, ולפי"ז יש לעיין מדוע גבי ר"ח פסק המשנ"ב (תי"ט, ב) וז"ל כתבו האחרונים דהמדקדקים נוהגים וכו' **וכשחל בשבת** עושים מאכל אחד יותר ממה שנוהגים בכל השבתות, כדי שיהיה ניכר כבוד של ר"ח עכ"ל. הרי שפסקו דלא כהירושלמי. אוצר החכמה

ואילו גבי פורים נוהגים כירושלמי, (אף שיש חולקים, וכמו שכתב המג"א (תרפ"ח ס"ק י) ד"אין בנו כח לחלוק על הירושלמי")¹³.

תשובות וביאורים

13. **מון הגר"ח שליט"א** השיב בזה וז"ל כי אין אנו נוהגין לעשות סעודת ר"ח, כי בזמנינו קובעין עפ"י החשבון עכ"ל. והיינו דכיוון דמעיקר הדין אין חיוב כלל בסעודת ר"ח בזמנינו, ואין זה אלא למדקדקין ומנהג בעלמא הוא, מקילים בהוספת מנה, ואין מצריכים לעשותה אחר זמנה, ולפי דברי **מון הגר"ח שליט"א** אפשר אולי להכריע מה שיש להסתפק, מה יעשו הפרזים כשחל פורים דפרזים בערב שבת, שהרי הביא הרמ"א (תרצ"ה ס"ב) דנהגו הפרזים לעשות משתה ושמחה קצת אף ביום ט"ו, והשתא יש לדון אי יש לקיים מנהג זה בשבת עצמה שהוא יום ט"ו ע"י הוספת מאכל וכדין ר"ח, או ביום ראשון וכפורים דמוקפין, והשתא לפי מה שכתב **מון שליט"א** דבמקום שהוא רק משום מנהג אין צריך להחמיר לדחות הסעודה ליום ראשון, א"כ נמצא שאי"צ הפרזים לאכול סעודה ביום ראשון וסגי שיוסיפו מאכל בשבת כדין ר"ח.

מחשבת יום הפורים ומצוותיו עם | תשכג

- קיז -

עוסק במצווה עד לפני שקיעה

יש לדון במי שהיה עוסק במצווה כל יום הפורים, ונתפנה ממש לפני סוף היום, ואינו יכול לקיים גם מצוות הפורים וגם להתפלל תפילת מנחה, האם שייך לומר לו להתפלל מנחה מדין תדיר ואינו תדיר, תדיר קודם, אף שיפסיד שאר המצוות¹⁴.

תשובות וביאורים

14. **מין הגר"ח שליט"א** השיב בזה וז"ל תפילת המנחה הא יש לה תשלומים עכ"ל. וכלומר וא"כ וודאי שדינה להידחות מפני מצוות היום שאי אפשר להשלים אחר הפורים.